

ידיים. צוליב די מעלות האָבן אויך די גויים אים רעספעקטירט און גערופן... דער יידישער קאַזאַק.
בדרך כלל איז ער נישט געווען קיין שלעכטער מענטש, ער האָט זייער פיינט געהאַט די סוחרים און גבירים, געשאַלטן זיי אין טאַטנס טאַטן אַרײַן...

ער האָט געשריגן, אַז די גבירים און סוחרים זענען בלוט זויגערס און געהאַט איין טרייסט: ווען די רעוואָלוציע וועט קומען, וועט ער זיך מיט זיי אַלע אַפּרעכענען. אויך זיינע אַ טאַכטער איז געוואָרן אַ הייסע רעוואָלוציאַנערין...

בערל האָט אויך געטרייסט זיינע „חסידים“, די אַנדערע בעלי־עגלות, ווען יענע פלעגן זיך פאַרקלאַגן אויף זייער לאַגע: — וואָרט אַ ביסל צו ברידערלעך, זאַל נאָר קומען די פאַפּאַלוציע, וועלן מיר געהאַלפּן ווערן, דאַן וועלן מיר זיך שוין אַפּרעכענען מיט די אַלע בלוט־זויגערס...

די פּורמאַנעס האָבן פּרום אויפּגעהויבן די אויגן צום הימל און געוואָרט אויף בערלס פאַפּאַלוציע, ווי ער פלעגט זיך אויס־דריקן, פאַרגרייזנדיק דאָס וואָרט רעוואָלוציע.

איינער פון שלום אשם אינטערעסאַנטע העלדן, איז אַן שום ספק געווען מאַטקע גנב, וועלכן אַלע האָבן גוט געקענט אין שטעטל — און אויסער קוטנע, ווייל דאָס בוך „מאַטקע־גנב“ איז געווען פאַפּולער, ס'אז אויך געשפּילט געוואָרן אין אַלע יידישע טעאַטערס.

ווען קיין קוטנע איז אַ מאַל אַראַפּגעקומען אַ וואַרשעווער טרופּע, און געוואָלט שפּילן די פּיעסע — איז געוואָרן פּריילעך אין שטעטל. מאַטקע איז אַרומגעלאַפּן, ווי אַ ווילד משוגענער און אַפּגעריסן אַלע פּלאַקאַטן, און געשריגן פאַר כּעס:

— פאַר אַ גנב ווילן זיי מיך מאַכן?! איך וועל זיי מאַכן אַ שפּיל, וועט זיי פּינצטער ווערן פאַר זייערע אויגן! אין לעבן בין איך קיין גנב געווען! אַלץ קען מען אויף מיר זאָגן — נאָר נישט קיין גנב! אַך און וויי וועט זיין דעם יאָט שלום, ווען איך וועל אים פאַקן. וואָס וויל ער פון מיינע יאָרן? טעאַטערס וועט מען פון מיר מאַכן?

אין שטעטל איז געווען פּריילעך. מאַטקע האָט געהאַט זיינע ווילע יינגען. זיי האָבן אים נאָך מער אַנגעצויגן, אַ טייל האָבן אים געראַטן, ער זאַל שווייגן און בעסער זען פון דעם צו מאַכן אַ געשעפּטל. אָבער מאַטקע איז געבליבן ביי ס'זייניקע, זיך נישט געוואָלט צוהערן:

— ניין, אין לעבן וועט מען אין מיין שטעטל פון מיר נישט לאַכן. פון מאַטקען לאַכט מען נישט, ווער ס'לאַכט פון מאַטקען — וועט לאַכן מיט בלוט...

סוף־סוף איז געקומען צו אַ פאַרשטענדעניש צווישן מאַטקען און די וואַרשעווער טרופּע. מאַטקע האָט געקראָגן אַ ביסל געלט און אויך צוויי בילעטן, פאַר אים און זיין פּרוי חנהלע, אויך אַ העלדין אין דעם בוך.

די פאַרשטעלונג איז פאַרגעקומען ביי אַ פּול געפאַקטן זאַל. מאַטקע מיט חנהלען זענען געזעסן אין דער ערשטער ריי און מיטגעלאַכט מיטן גאַנצן פּובליקום. אַלע צושויערס זענען געווען נייגעריק צו זען ווי די צוויי לעבעדיקע העלדן וועלן רעאַגירן, אָבער מאַטקע האָט דאָס פּריער פאַרשטאַנען — ער האָט נישט געוואָלט געבן די סאַטיספאַקציע און זיך געהאַלטן, ווי ס'גייט זיי גאַרנישט אַן, נישט זיי מיינט מען. אין האַרצן האָט אים אָבער גוט געברענט פון די אָבסערווירנדיקע צושויערס, וועלכע האָבן מער געקוקט אויף זיי, ווי אויף דער סצענע.

מאַטקע גנב איז מיט יאָרן שפּעטער פאַרוואַנדלט געוואָרן אין אַ שאַטן. זיינע ברענענדיקע אויגן זענען ביי אים אויסגעלאַשן געוואָרן. ער האָט דורכגעמאַכט אַ שווערע האַלדז־אַפּעראַציע, ער האָט גערעדט הייזעריק און שוואַך, געוואָרן אַ בעל־תּשובּה און טיילמאַל געזעסן אין בית־המדרש אין אַ ווינקל, מיט טרויעריקע אויגן — און געקלאַגט אויף זיין ביטערן גורל.

שלום אשם העלדן

אַ סך צרות האָט שלום אשם געהאַט אויסצושטיין אין די יוגנט־יאָרן פון „זיינע“ העלדן — די ווילע־יונגען פון קוילער־געסל, די א.ג. דריי פ.פ.פ. (פּישערס, פּליישערס, פּורמאַנעס).

מערער מאַל האָבן די חברה־לייט אים געוואָלט מכבד זיין מיט אַ מתנת־יד, אָבער ער האָט שטענדיק געהאַט גליק, וואָס ס'האָט זיך עמעצער פון די שטאַרקע געשטעלט אויף זיין זייט.

פון איינעם אַזאַ פאַל דערציילט מען:

שלום אשם אַ העלד, בערל מאַצני־ווויטעק, אַ בעל־עגלה, פלעגט אַפט פאַרן פון קוטנע קיין לענטשיץ, אין דערבייאיקן שטעטל. בערל מאַצני־ווויטעק האָט דערזען שלום אשם, איז ער שנעל אַרונטער פון זיין וואָגן, זיך געוואָלט נעמען צו אים... שלום אשם איז געלונגען זיך אַרויסצורייסן פון זיינע געזונטע ידיים. בערל האָט אים נאָכגעשריגן:

— „וואָרט ממזר, דו וועסט נאָך אַרײַנפאַלן אין מיינע הענט, ווי קאַשע וועל איך צומאַלן דיינע הינטישע ביינער! אין דיינע ביכער וועסטו מיך אַרײַנשטעלן! אַ רוח אין דייך טאַטנס טאַטן אַרײַן“!! —

בערל מאַצני־ווויטעק — אַ געזונטער הויכער ייד, מיט ברייטע אַקסלען, מיט אַ שוואַרצער לאַנגער באָרד. ער איז געווען אַ גרויסער בעל־מיוחס ביי די בעלי־עגלות, גבאי אין בעל־עגלה'שן שולעכל, ער האָט אויך געקענט אַ פאַר איינצלנע עבריי־טייטש פּסוקים — האָבן זיי אים געהאַלטן פאַר אַ למדן און אַפּגעגעבן גרויס דרך־אָרץ, דער עיקר — צוליב זיינע געזונטע

אבער זיין פרוי, די באַקאַנטע חנהלע, האָט ווייטער געפירט
דאָס „הייזל“ אין באַקאַנטן געסל.

מיט מאַטקע-גנב האָט מען געקענט וועגן אלעם רעדן, נאָר
שלום אַשם נאָמען האָט מען נישט געטאָרט דערמאָנען...

אברהם לוסטיגמאַן

תל-אביב